

بررسی دیدگاه‌های استاد شهید مرتضی مطهری در زمینه تعلیم و تربیت اسلامی

شیوا خدري

دانشگاه فرهنگیان، پردیس بنت الهدی صدر بوشهر

دانشجوی رشته آموزش ابتدایی

چکیده

هر یک از نظام‌های تربیتی اهداف خاصی را دنبال می‌کنند و همه فعالیت‌های خود را برای تحقق آنها مصرف می‌کنند. در تربیت اسلامی، هدف نهایی، تقرب الهی است. برای نیل به این هدف، استعداد‌های عالی انسان که در فطرت وی نهاد شده‌اند، باید رشد کنند و فعلیت یابند. علامه شهید مرتضی مطهری که در خصوص تربیت انسان نیز دیدگاه‌هایی دارد، معتقد به همین امر است. با مطالعه آثار ایشان می‌توان به اهداف، اصول و روش‌هایی برای تحقق تعلیم و تربیت اسلامی دست یافت. این پژوهش با هدف بررسی دیدگاه استاد شهید مرتضی مطهری در زمینه تعلیم و تربیت اسلامی انجام شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که از دید این استاد، اهداف تعلیم و تربیت شامل پرورش نیروی تفکر، پرورش حس میثولیت اجتماعی، پرورش نیروی ایمان و تعبد، پرورش حس زیباگرایی، پرورش نیروی اراده و اختیار و پرورش جسم می‌باشد. همچنین بر اساس دیدگاه ایشان، اصول تعلیم و تربیت اسلامی شامل هماهنگی با فطرت، اعتدال، جامعیت، نیازآفرینی، توازن، هدایت‌خواهی، حکمت‌جویی، بهره‌گیری از اراده، تلازم و تناسب عقل و علم، انسانیت دوستی و جذب و دفع می‌باشند. در نهایت به منظور تحقق این اصول، روش‌هایی مانند تعقل، استفهام، تشیر و انذار، محبت و ملامت، تکریم، موعظه، عادت دادن و عبادت شناسایی گردیدند.

واژه‌های کلیدی: تعلیم و تربیت اسلامی، اصول تربیت، اهداف تعلیم و تربیت، روش‌های تربیتی اسلامی

مقدمه

بر طبق نخستین آیات نازل شده بر پیامبر (ص)، دین بر دو عنصر بنیاین تعلیم و تربیت؛ یعنی کسب علم و دانش (علم بالقلم) از یک سو، و تعالی روح و کمال انسانی (علم الانسان ما لم يعلم) از سوی دیگر تأکید می‌کند. از دریچه همین تأکید است که می‌توان اولاً به این ادعا که قرآن یک کتاب تربیتی است، استدلال کرد. ثانیاً بر اهداف و آرمان‌های عام و کلی نظام تربیت اسلامی وقوف یافت. تحقق هدف آفرینش انسان تنها در پرتوی تعلیم و تربیت میسر است؛ بدین منظور، خداوند متعال انسان را به نیروی عقل و ابزار معرفت تجهیز کرد و پیامبرانی را با برهان‌های روشن و احکام و قوانین متین برانگیخت، و رسالت سنگین تعلیم و تربیت انسان را به آنان سپرد. از این رو، تعلیم و تربیت مهمترین بخش آموزه‌ها و معارف ادیان آسمانی و بویژه اسلام را شامل می‌شود. دین به نگرش فلسفی فرد به تعلیم و تربیت، و به دنبال آن اهداف تربیتی جهت می‌دهد و فرهنگ دینی حاکم بر انسان در همه شوون زندگی او ریشه می‌دواند. تربیت دینی نشان دهنده راه و روشی است که در انتها به هدف زندگی منجر می‌گردد. تعلیم و تربیت از دیرباز و طی قرون و اعصار همواره مورد توجه عالمان، اندیشمندان و فیلسوفان بوده، و بدین سان توانسته است افکار و اندیشه‌های بزرگ را بسوی خویش فراخواند.

با پیروزی انقلاب اسلامی در ایران و تاسیس حکومتی دینی براساس آموزه‌های قرآنی، ضرورت تغییری بنیاین در تمام نظام‌های اجتماعی، سیاسی اقتصای و فرهنگی بویژه در تعلیم و تربیت کشور احساس می‌شد. این ضرورت هم به لحاظ ماهیت فرهنگی و معنوی انقلاب، و هم به لحاظ تاثیرپذیری سایر نظامات از نظام تربیتی بود؛ این در حالی بود که آموزش و پرورش بجا مانده از دوران قاجار و پهلوی، تقلیدی از نظام تعلیم و تربیت کشورهای غربی بود که با اعتقادات و فرهنگ اصیل مردم مسلمان هماهنگی نداشت؛ زیرا نظام